

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 176. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403685120/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

- der ingen Is mere. Ung som Vortinde satte denne feile Beregning mig i den største Forlegenhed. Den praktiske Tscherning, der havde mig til Bords, saae denne min Nød og hjalp mig ud af den ved at sige sagte til mig: „Bryd Dem ikke derom; giv dem Gælle alligevel.“ En Steen faldt fra mit Hjerte ved dette Raad, og Tjeneren fik Ordre til at gaa med Gællen til dem, som ønskede Is. Men en Husmodergysen foer dog igjennem mig, da jeg saae ham gaa med den usalige Kæppe, hvorpaa Gællen bævede, som om den rystede paa Hovedet af Vrede over at skulle smides dem, der ikke forstode at sætte Pris paa dens gode Egenskaber.
- 10 Vi holdt alle Tre meget af Tscherning og vare altid glade, naar han kom, da han stede moelhvagte Liv, Munterhed og Interesse saa godt som for alt, hvad der rørte sig herhjemme som i Lilllandet, hvor han fra sine tidligere Reiser havde mange Forbindelser. Tscherning lod sin Tunge løbe og gjorde sig ofte vægre paa mangt et Punkt end han var. Han havde hos Mange Ord for at være en Prosaisk, der ikke brød sig om Kunst og Poesi. Dette var ingenlunde Tilfældet. Han brød sig derom, idet han havde Sans og Gie herfor fremfor mange Andre, men af Princip vilde han ved offentlige Leiligheder tale derimod, som en Modestning til de Mange, der talte for, og naar han først var kommen i Part med at opponere, ja, da kjendte han ingen
- 20 Grænser. Og saa var der intet Menneske fornøieligere at disputere med end Tscherning, thi her var aldrig Tale om den Art af Heflighed, der frembringer Misserning hos Tilhørerne, eller en Heflighed, der larmer hen i Luften uden at høre paa, hvad Modparten ytrer. Han var en ypperlig Hører, saa hans Svar virkelig var Svar paa, hvad der blev fremført, og det ofte meget piquante, og var Disputen til Ende, da vare Alle lige gode Venner, om ogsaa Kampen var fort nok saa ivrigt og heftigt. Tscherning var desuden et hjertensgudt Menneske og en trofast Ven. Af de saa Indtægter, der stode til hans Rødsighed, havde han altid nok til at komme Andre til Hjælp, der havde mindre. Selv var han overordentlig uinteresset.
- 30 Fraa Dage efter vort lille Gilde reiste Tscherning til Lilllandet, hvor han skulde opholde sig paa ubestemt Tid.

MIN TREDIE OG SIDSTE KUNSTREISE.

- Det blev da virkelig besluttet, at vi i Juni og Juli, i Forening med en Del af det kongelige Theaters Personale, hvortilmellem N. Rosenkilde, Føve-
 35 son, Sangeren Hansen og flere, skulde reise til Aarhus, Aalborg og Odense for der at give en Række Forestillinger. Dette var saaledes min tredie og sidste Kunstreise. Vi ville nu se, om den var behageligere end de

to foregaaende. Det hører Ungdommen til at glæde sig til alt Nyt og Ukjendt. I Phantasien udfylder man i Forveien det Nye med alle Regnbuens Farver, og jeg glædede mig som et Barn til denne Reise uden at betænke, at mine Færdinger i Meget vare stagne i de senere Aar. Vore Navne vare slt længe kjendte i Provinserne, saa vort Komme blev imødeset med Begjærighed og Længsel. Vore Forestillinger vare stærkt besøgte, og det manglede ikke paa Bifald før, hvad vi præsterede. Men en Lidelse, jeg ikke havde betænkt, var den Følelse hos mig, at disse Forestillinger i deres Helhed vare middelmaadige. Man maatte hjælpe sig som man kunde med de faa Medlemmer, der stode til vor Raadighed; derved kom mangen en Rolle i Hænderne paa Personer, som ikke vare disse Opgaver værne, og dette middelmaadige Spil trykkede og pinte mig. Ved et kongeligt Theater er man forvænt med saa meget, som man først føler Betydningen af, naar det man undværes. Dænger, Decorationer, Requisiter af alle Arter ere her tilstede uden ringeste Ufrivillighed for de Spillende. Nu ar maatte hjælpe sig med saa meget Kluderi stødte min Skønhedssans og gjorde mig det Hele uhyggeligt. Og nu dette nye Publikum! Man er saa tilbøielig til at tro, at et Publikum, der første Gang ser noget Godt, i en lang Tid hviere Grad maas henrives af dette, end de, for hvem det er det daglige og sedvuldlige. Dette er en stor Villfarelse. Man siger sig ikke lidt nok selv, at der hører Forkundskaber, Fordømmelse til for at kunne nyde en Kunst, i hvilken Retning det end maa være. Man maa dannes til at se Comedie, til at høre Musik, se Maleri og Sculptur. Det er ved Øvelse, at Øiet og Øret vænnes til at skjelne mellem Godt og Slet; hvor Forkundskaberne mangle, vil det Middelmaadige idelig forveksles med det Udmerkede, ja, som oftest sættes over dette. Jeg var forvænt med at spille for det dannede kjøbenhavnske Publikum, hvor hver Nuance blev grebet og forstaaet, hvor et lille Ord tidt fremkaldte en stormende Applaus, der viste, at dette Ord, denne Nuance var opfattet af dem som af mig. Ved at spille for et saadant Provinspublikum, der umuligt — især den Gang — kunde staa paa et Kunststændpunkt som det kjøbenhavnske, havde jeg ofte samme Følelse, som man har ved at tale med en Døv. Det groveste i Spillet bliver vel forstaaet, men det finere overhøres, fordunder og bliver dødtodt, og da det især er dette, hvoraf en Kunstner lever, saa er Følelsen af at tale for en saadan Døv smertelig og nedslaaende. Man misforstaa ikke det her Sagte, som om Smerten hidrørte fra, at Bifaldet ikke var laarmende nok. Det laarmende Bifald var rigeligt og tilstrækkeligt. Men der gives en Sans, som kun Skuespilleren, Taleren, Præsten har udviklet hos sig; den, igjennem Tavs- heden at kunne føle med usynlige Følelsorn, om det Sagte vibrerer og slaar an hos Tilhørerne, om det klinger i deres Indre, om det hører over den usyn- lige Bro fra vor Sjæl til deres og fæster Sæde der, eller om Vindene ad-

spredte det undervejs, saa at det er borte, inden det naar det Maal, hvortil det var rettet. Denne Følelse af bestandigt at skyde efter et Maal, man aldrig træffer, er i høi Grad trættende. Jeg vil hermed selvfølgelig ikke nævne, at der ikke et eller andet Sted i Theatret sad en Tilskuer, der modtog det Givne og derved satter gav; men det trattede mig, at dette ikke var tiltrækkeligt til, at jeg kunde fornemme det. Det var mig derfor paa hele denne Reise et anstrengende Arbejde at udføre, hvad jeg nu en Gang havde paataget mig, og som jeg maatte gennemføre med saa godt Humeur som muligt, for at ikke Modet og Lysten skulde svigte de Andre i vort Selskab. For Heiberg udtalte jeg dette mit Mismod og min Skuffelse. „Ja,“ svarede han, „det vidste jeg i Forveien, at dette ikke vilde tilfredstille dig, og jeg sagde dig det, men du vilde jo ikke tro mig.“

En Aften i Odense blev uforglemmelig for mig. Jeg spillede i Scribes „Et Feiltrin“, i anden Akt, hvor Grevinden i Vildelse rober sit Feiltrin, og hvor Lidenskaben er paa det højeste, høres pludselig fra Tilskuerpladsen et gjennatrængende Skrig. Hele Huset kom i Oprør, saa Teppet maatte falde. Forvirringen blev større, idet en Stemme raabte paa Vand! Vand! og Alle nu troede, at det var Brand! Brand! der raabtes, og hver søgte at redde sig fra den indbildte Fare. Paa Theatret vidste vi endnu ikke, hvad alt dette havde at betyde, da man kom slæbende med en Dame, der var besvimet og blev båret ind i mit Paaklædningsværelse for at komme tilbage igjen. Raabet „Vand!“ betød kun Vand til denne Dame, og Publikum blev nu underrettet om, at der ingen Fare var paaferde, hvorefter Alle atter indtog deres Pladser. Tillegemed Flere stod jeg ved den besvimede Dame, der nu kom til sig selv igjen. Idet hun slog Øinene op, og de faldt paa mig, udbroder hun med affecteret Stemme: „Åh! det er Deres Skyld! hvor kan man udholde en saa grilende Forestilling?“ Jeg kan ikke beskrive min Indignation i dette Øieblik. Jeg tror ingen Anden end en Skuespillerinde vil kunne forstå, hvad der foregik i mig. Paa det højeste Punkt af min Lidenskab, hvor jeg selv og Tilskuerne vare i Illusion, havde denne forskrmede Dame kaldt os tilbage til Virkeligheden paa en saa kras Maade. Saaledes bør ikke Kunsten gribe os, saa at vi glemme al Idealitet og synke ned til Virkeligheden og derved fremkalde Latter i Stedet for Græd. Jeg havde nær spurgt hende, om hun ikke havde været istand til at opsætte sin Besvimelse i fem Minutter, thi da havde Akten været ude og Teppet faldet. Ingen, som ikke har prøvet det, kan forestille sig det Smertelige i at blive afbrudt paa en saadan Maade. Man staar pludselig i sine egne og Andres Øine som en Gjøgle, thi al Illusion er jo borte. Det var mig næsten umuligt at fortsætte, og dog blev jeg nødt dertil, da hele Publikum ventede paa, at Teppet atter skulde gaa op og Stykket sluttes. Havde man kunnet se ind i mit Indre, vilde man vist have

sagt: „Det er Synd, at han skal spille mere i Aften.“ Man saae det ikke, og jeg spillede Stykket tilende. Man viste os forøvrigt megen Opmerksomhed, arrangerede offentlige som private Fester for os og lagde derved for Dagen, at man ansaae os for ualmindelige Gjæster, hvem man maatte hædre paa ualmindelig Maade. 3

En Glæde havde jeg imidlertid paa denne Reise. Heiberg havde længe ønsket sig en Ridehest, men hidindtil var dette Ønske blevet uopfyldt. En Dag, da jeg var ene i min Stue i vort Hotel, hankede det paa Døren; jeg lukkede op, og en høj, fredsfuld Mand med et sundt, rødtanset Ansigt spurgte: „Skulde De ikke, lille Jomfru, have Lyst til at købe en Ridehest?“ 10 Jeg kom til at læ over dette uventede Spørgsmaal og svarode: „Hvad skulde jeg med den paa en Reise?“ — „Ih,“ gjentog han, „De kan jo tage den med Dem; den er ung og stærk og lidt kaad af sig; den er kun et Barn endnu, men Jomfruen kan tro, De vil synes godt om den, naar De ser den.“ Da overfaldt mig pludselig en mindstaelig Lyst til at købe Hesten til Heiberg. 15 Dog at gjøre dette paa egen Haand, det vovede jeg ikke. „Jeg er nu ene hjemme,“ svarede jeg, „kom igjen i Eftermiddag og tag saa Hesten med, saa kan min Mand se den og købe den, hvis den er god og smuk.“ — „Naa, saa De er gift?“ vedblev han, „ja saa skulde De min Sjæl købe den til Deres Mand.“ Vi sløge endnu en lille Passiar af sammen, og Manden lovede at komme igjen. Heiberg lo over mit Indfald at ville købe en Hest paa en Reise; han mente, det vilde give os for mange Bryderier, hvorimod jeg mente, det vilde forskjønne vor Tur hjemad at have det rare Dyr med, der alt var blevet mig kjært i Tanken. Manden kom rigtigt om Eftermiddagen med Hesten, der indtog os begge ved sin Ungdom og Kaadhed (den 20 var lidt over 3 Aar gammel) som ved sit rare Ansigt og sine kloge Øine. Og vi købte virkelig Hesten. Paa hele Turen hjemad løb den bag vor Vogn, til hvis Begænk den var bunden; og vi underholdt os hele Veien med den, for at den ikke skulde kjede sig. Vi ankom lykkeligt med den til Kjøbenhavn, og dette prægtige Dyr var vort væsentligste Udbytte af denne Kunstreise. Hesten blev efterhaanden større og stærkere og lagde mer og mer en fortræffelig Character for Dagen. Heiberg ølekedes den høit, og i 14 Aar var den hans stædige Ridehest. Kraftig og sund endnu, uagtet sin Alder, kunde den endnu have gjort Nytte, da Krigen med Holstenerne 1810 brød ud, og Alle optvøredes til at skjonke Heste, for hvilke man var i Laang ved 25 Armeen. Heiberg og jeg vare grebne af Øieblikkets Enthousiasme, der hos Alle var saa stor, at man kappedes om at yde Ofre; vi besluttede da at lade det kjære Dyr ende sit Liv i Fædrelandets Tjeneste. Den gik altsaa i Krigen, hvorfra den lige saa lidt som saa mange andre brave Heste vendte tilbage. 30

Jeg var usigelig glad, da jeg atter efter denne Kunstreise befandt mig indenfor Kjøbenhavn's Valde, og tænkte aldrig oftere paa at uddanne Provinsbøernes Theatersans; thi Offeret forekom mig for stort i Forhold til Udbyttet; og at gjøre Kunstreiser blot for at vinde Penge syntes Heiberg og jeg selv var mig uværdigt, saa jeg lod det blive ved dette ene Forsøg.

WEYSE, JENNY LIND OG LADY TEAZLE.

Imellem Heiberg og Oehlenschläger var der vel paa Grund af Heibergs tidligere polemiske Skrifter nogen Spænding, som gjorde, at han egentlig ikke hørte til vor Omgangskreds, uagtet han dog nu og da besøgte os. Et 10 Aaand imellem ham og os var hans tidligere Veninde, Heibergs Moder; hos hende sad han ofte i Theatret, hvor de i Samtaler fornyede mangen en Erindring fra tidligere Aar, da Gyllenbourg levede, og Oehlenschläger havde hørt til deres stadige Omgang. Fra denne Gyllenbourgske Kreds havde vi ogsaa arvet Weyse. Denne geniale Componist kom ofte, naar vi sad ved 15 Middagbordet. Naar vi da hørte hans characteristiske Banken paa Døren, som bestod i et kort Slag, da udbrød vi: Der er Weyse! Weyse var ikke en Musiker som de fleste Andre; inde i al udenlandsk og indenlandsk Litteratur, som han var, manglede man aldrig Stof til Underholdning i hans Selskab. Ved Caffan satte han sig ofte uopfordret (thi paa Opfordring gjorde han det 20 saa godt som aldrig) hen til Clavoret og phantaserede, som vist kun han i den hele vide Verden formaaede det. Høje Toner kunde han sidde fordybet heri, medens vi med spændt Lytten fulgte dette forunderlige Spil. Han endte gjerne disse Phantasier, idet han med Et huggede begge Hænderne ned i Tasterne og slog den mest skjærende Dissonansaccord an, sprang op og sagde 25 en eller anden Pudsighed, gjenom hvilken hans ironiske Natur ret udtalte sig. Denne Maner, tror jeg, udsprung især fra, at han saaledes vilde undgaa den Tak, der laa saa nær, og som man altid maatte føle Trang til at bringe ham. Han havde den Godhed at sætte stor Pris paa den Maade, hvorpaa jeg sang mine Viser og Romancer paa Theatret. „Ingen," sagde han ofte, „forøner Text og Musik som De." Og da som bekendt Weyse dengang var saa 30 godt som den eneste af vore Componister, der forstod at høre den Text, hvortil han komponerede, saa var dette ham en vigtig Betingelse, ifald han skulde have nogen Nydelse af Sang. Ja, han gik saa vidt, at han ofte vilde overtale mig til at tage Parti i hans Operaer. Naar jeg da sagde: „Men, 35 Weyse, hvorledes skulde det være muligt med min lille Stemme?" Da udbød han: „Aa, Stemme! Udtrykket er Hovedsagen!" Af og til havde jeg i vort Hjem sungt forskjellige af hans henrivende Romancer for ham; til